

Komisija za očuvanje nacionalnih spomenika, na osnovi člana V stav 4. Aneksa 8. Općeg okvirnog sporazuma za mir u Bosni i Hercegovini i člana 39. stav 1. Poslovnika o radu Komisije za očuvanje nacionalnih spomenika, na sjednici održanoj od 21. do 27. januara 2003. godine, donijela je

O D L U K U

I

Historijski spomenik - **Katakombe u Jajcu** proglašava se nacionalnim spomenikom Bosne i Hercegovine (u daljem tekstu: nacionalni spomenik).

Nacionalni spomenik se nalazi na k.č. br. 879 i 880 k.o. Jajce I, općina Jajce, Federacija Bosne i Hercegovine.

Na nacionalni spomenik se primjenjuju mjere zaštite i rehabilitacije utvrđene Zakonom o provedbi odluka Komisije za zaštitu nacionalnih spomenika uspostavljene prema Aneksu 8. Općeg okvirnog sporazuma za mir u Bosni i Hercegovini ("Službene novine Federacije BiH", br. 2/02 i 27/02).

II

Vlada Federacije Bosne i Hercegovine (u daljem tekstu: Vlada Federacije) dužna je osigurati pravne, naučne, tehničke, administrativne i finansijske mjere za zaštitu, konzervaciju, prezentaciju i rehabilitaciju nacionalnog spomenika iz tačke I ove odluke.

Komisija za očuvanje nacionalnih spomenika (u daljem tekstu: Komisija) utvrdit će tehničke uvjete i osigurati finansijska sredstva za izradu i postavljanje informacione ploče sa osnovnim podacima o spomeniku i odluci o proglašenju dobra nacionalnim spomenikom.

III

Na prostoru nacionalnog spomenika primjenjuju se sljedeće mjere zaštite:

- na samom spomeniku dopušteni su samo radovi koji se provode u cilju konzervacije i prezentacije spomenika;
- **I zaštitna zona** obuhvata k.č: 880, 879 i 876 i u ovoj zoni nije dopuštena izgradnja objekata i ostale radnje koje bi mogle utjecati na izmjenu područja.
- **II zaštitna zona** će biti definirana kasnijim sveobuhvatnim urbanističkim planom grada Jajca; U ovoj zoni nije dopušteno građenje, uključujući i promjenu krajolika, osim restauracije i rehabilitacije objekata koji čine sastavni dio šire zaštićene prostorne cjeline.

IV

Stavljaju se van snage svi provedbeni i razvojni prostorno - planski akti koji su u suprotnosti sa odredbama ove odluke.

V

Svako, a posebno nadležni organi Federacije Bosne i Hercegovine, kantona, gradske i općinske službe suzdržat će se od poduzimanja bilo kakvih radnji koje

moгу ošteti nacionalni spomenik ili dovesti u pitanje njegovu zaštitu i rehabilitaciju.

VI

Ova odluka dostavit će se Vladi Federacije, federalnom ministarstvu nadležnom za prostorno uređenje, nadležnoj službi zaštite naslijeđa na razini Federacije Bosne i Hercegovine, općinskim organima uprave nadležnim za poslove urbanizma i katastra, radi provođenja mjera utvrđenih u tač. II - IV ove odluke i nadležnom općinskom sudu radi upisa u zemljišne knjige.

VII

Sastavni dio ove odluke je obrazloženje sa pratećom dokumentacijom, koje je dostupno na uvid zainteresiranim osobama u prostorijama i na web stranici Komisije (<http://www.aneks8komisija.com.ba>).

VIII

Prema članu V, stav 4. Aneksa 8. Općeg okvirnog sporazuma za mir u Bosni i Hercegovini, odluke Komisije su konačne.

IX

Ova odluka stupa na snagu danom donošenja i objavit će se u «Službenom glasniku BiH» i «Službenim novinama Federacije BiH».

Ovu odluku Komisija je donijela u sljedećem sastavu: Zeynep Ahunbay, Amra Hadžimuhamedović, Dubravko Lovrenović, Ljiljana Ševo i Tina Wik.

Broj: 06-6-742/03-1
21. januara 2003. godine
Sarajevo

Predsjedavajući Komisije

Dubravko Lovrenović

O b r a z l o Ź e n j e

I – UVOD

Na osnovi člana 2. stava 1. Zakona o provedbi odluka Komisije za očuvanje nacionalnih spomenika, uspostavljene prema Aneksu 8. Općeg okvirnog sporazuma za mir u Bosni i Hercegovini, "nacionalni spomenik" je dobro koje je Komisija za očuvanje nacionalnih spomenika proglasila nacionalnim spomenikom u skladu sa čl. V i VI Aneksa 8. Općeg okvirnog sporazuma za mir u Bosni i Hercegovini, kao i dobra upisana na Privremenu listu nacionalnih spomenika Bosne i Hercegovine («Službeni glasnik BiH», broj 33/02), sve dok Komisija ne donese konačnu odluku o njihovom statusu, a za što ne postoji vremensko ograničenje i bez obzira da li je za dotično dobro podnesen zahtjev.

Komisija je na sjednici održanoj 11. marta 1998. godine donijela odluku o stavljanju historijskog spomenika **Katakombe u Jajcu** na Privremenu listu nacionalnih spomenika, pod rednim brojem 272.

U skladu sa odredbama Zakona, a na osnovi člana V stav 4. Aneksa 8. i člana 35. Poslovnika o radu Komisije za očuvanje nacionalnih spomenika, Komisija je pristupila provođenju postupka za donošenje konačne odluke za proglašenje dobra nacionalnim spomenikom.

II - PRETHODNI POSTUPAK

U postupku koji prethodi donošenju konačne odluke o proglašenju izvršen je uvid u:

- dokumentaciju o lokaciji imovine i sadašnjem vlasniku i korisniku dobra (katastarska čestica br: 879 i 880, katastarska općina Jajce I, prema priloženoj kopiji katastarskog plana iz novembra 2002.godine; zemljišnoknjižni izvadak br: 1, katastarska općina Jajce).
- podatke o sadašnjem stanju i namjeni dobra, uključujući i opis i fotografije, podatke o eventualnim oštećenjima u toku rata, podatke o eventualnim intervencijama na restauraciji ili drugoj vrsti radova na dobru, itd.
- sadašnje stanje dobra;
- historijsku, arhitektonsku ili drugu dokumentarnu građu o dobru.

Na osnovi uvida u prikupljenu dokumentaciju i stanje dobra utvrđeno je sljedeće:

1. Podaci o lokalitetu

Lokacija

Katakombe se nalaze na k.č. br. 879 i 880 k.o. Jajce I; broj posjedovnog lista je 660; vlasništvo: općenarodna imovina.

Katakombe (podzemna crkva, kripta) su izdubljene je u živoj stijeni, nalaze se unutar gradskih zidina, ispod platoa koji se nalazi između Medvjed-kule i Crkve sv. Marije sa Tornjem sv. Luke, u prostornoj cjelini u kojoj je tokom historije izgrađen veći broj sakralnih objekata (crkva, franjevački samostan i groblje).

Historijski podaci

U pisanim izvorima Jajce se prvi put spominje 1396. godine, kada se Hrvoje

Vukčić Hrvatinić naziva jajačkim knezom, "conte di Jajcze" (Thalloczy, 1916., str. 21). U njegovo doba, krajem 14. i početkom 15. stoljeća grad doživljava izuzetan politički i kulturni razvoj. Pretpostavlja se da je u tom periodu do 1416. godine, od kada se više ne javlja u historijskim izvorima, Hrvoje Vukčić dao nalog da se isklešu katakombe kao njegova grobnica i grobnica vojvodske porodice Hrvatinića. (Ć. Truhelka, 1904., 58-59; Đ. Mazalić, 1952., 92-93, P. Anđelić, 1988., 180). O samom objektu nema pisanih historijskih podataka.

Dosadašnja zakonska zaštita

U postupku koji prethodni donošenju konačne odluke o proglašenju izvršen je uvid u akte o zaštiti dobra i utvrđeno je sljedeće:

- na osnovi zakonske odredbe, a Rješenjem Zavoda za zaštitu spomenika kulture SR BiH broj: 1088/51 od 28. decembra 1951. godine u Sarajevu, Katakombe u Jajcu su stavljene pod zaštitu države;

- Rješenjem Zavoda za zaštitu spomenika kulture SR BiH br. 02-761-3 od 18. aprila 1962. godine upisane su u Registar nepokretnih dobara pod rednim brojem 80/62;

- Katakombe u Jajcu nalaze se na Privremenoj listi nacionalnih spomenika pod rednim brojem 272;

- Prostornim planom Republike Bosne i Hercegovine do 2002. godine spomenik je evidentiran, valoriziran kao spomenik I kategorije, a predstavlja dio urbane cjeline Jajce koja je vrednovana kao cjelina nulte kategorije međunarodnog značaja;

- Nacrtom Prostornog plana općine Jajce (izrađen 1988. godine, a nosilac izrade je Urbanistički zavod Bosne i Hercegovine), spomenik je evidentiran na spisku od 74 pojedinačna spomenika i cjeline na kojima se provodi režim prethodne zaštite;

- Nacrtom regulacionog plana kojim je bila planirana revitalizacija historijske jezgre Jajca, a koji je najvećim dijelom rezultat istraživanja arhitekta Radivoja Jadrića, obuhvaćen je i historijski spomenik Katakombe.

2. Opis spomenika

Historijski spomenik Katakombe u Jajcu je podzemna građevina. Po osnovnoj dispoziciji slična je crkvi. Glavne prostorije su: narteks, baptisterij sa krstionicama, naos, prezbiterij sa oltarnim dijelom. Orijentacija klatakombi je jug-sjever (ulaz je sa južne strane svijeta).

U Katakombe se ulazi kroz malo i usko predvorje, čija se vrata nalaze u samoj stijeni. Negdje krajem 19. ili početkom 20. stoljeća ulaz u Katakombe je nadsveden nadzemnim kamenim trijemom, kao zaštita od padavina. Pred ulazom u narteks, na stijeni predvorja sa lijeve i desne strane vrata, uklesane su nedovršene figure. Na lijevoj strani je muška figura, vjerovatno sa kopljem u desnoj ruci, a u lijevoj drži nadolje spuštenu mač. Lijevo, do njega je heraldička slika: velika kaciga niz koju se od "štita" (ili je to trebalo da bude vrh kacige) na tjemenu spušta plašt iz kojeg izvire ruka savijena u laktu sa mačem. Izgleda da se radi o nedovršenom prikazu grba Hrvoja Vukčića Hrvatinića. Naime, na njegovom grbu, iznad kacige, je podignuta ispružena ruka sa mačem. Heraldčki motiv je nevješto isklesan. Zapadno od vrata je također shematski uklesana ženska figura koja u lijevoj ruci ima neki heraldički znak. Truhelka (1904., 589) navodi da je to "krin", ali je to teško sa sigurnošću raspoznati (Đ. Mazalić, 1952, 92-93).

Narteks je uska prostorija dimenzija 2.18 X 5.50 m, djelimično zidana kamenom i pokrivena bačvastim svodom. Iz nartekse se ulazi kroz tijesan i nizak, polulučno zasveden otvor, isklesan u debelom zidu u glavni dio prostorija.

Prvi dio je baptisterium dim. 7.50 m, odnosno 9.50 X 2.05 m, ako se uključe i krstionice koje se nalaze u proširenju lijevo i desno od ove prostorije (C), iznad kojih su isklesani lučni otvori. U desnom uglu je kamena klupa, u kojoj su urezane tri okrugle jame za postavljanje posuda sa svetom vodom.

Glavni dio crkve je dimenzija 2.80 X 4.00 m. Uz pobočne zidove, sa strana, u

podu, su smještene grobnice koje su zasvedene lučnim otvorima oko 1.20 m dubokim. (D). Na lijevoj strani crkve udubina D je dovršena. U njenom dnu je isklesan dvostruki križ, a lijevo i desno od njega sunce i polumjesec. Lijeva jama je iskopana u cjelini, dubine od 2 m. Udubljenje D na desnoj strani je plitko svega 20 cm, a jama ispod njega duboka je tek početnih 10 cm, što znači da je ovaj dio ostao nedovršen.

Oba pobočna zida u glavnom dijelu crkve se prema prezbiteriju proširuju i završavaju sa tri polustupa (E). Baptisterij i glavni dio crkve do prezbiterija su nadsvedeni sa strana bačvastim svodom koji se u sredini pretvara u šiljati svod, visine 4.15 m. Taj šiljati dio je pažljivo izglađen.

Prezbiterij je uzak (dimenzija 2.94 x 10.66 m). Nad prednjim dijelom, cijelom dužinom prezbiterija je uski dugi plitki svod. U njegovom dnu je oltar. Prostrana i duboka, ali prazna, oltarna apsida presvedena je šiljatim lukom. Sa njene obje strane su dva udubljenja čije je pročelje presvedeno također šiljatim lukovima (I). Udubljenje na desnoj strani je dovršeno i na bočnim stranama ima po jedan prozor, dok je lijevo udubljenje ostalo nedovršeno, tj. samo je urezana njegova dubina i pročelje. Sa desne strane prezbiterija usječeno je udubljenje (H). Prednju polovinu joj pokriva niski, široki, polukružni svod, a dno manji šiljati svod. Na lijevoj strani je tek započet rad na takvom udubljenju. Sa obje strane oltara iskopan je dio tijesnog hodnika, koji je vjerovatno trebalo da okružuje apsidu, ali je ostao nedovršen (K). Prelazeći preko prezbiterija ovaj hodnik (G) je bio povezan sa prostorijom F, vjerovatno isto grobnom jamom. Na lijevoj strani je tek naznačen hodnik G kao i jama F.

Iz sredine glavne prostorije, kroz četverougao nu jamu se preko četiri strma stepenika spušta u neku vrstu kripe, dim. 3.92 X 4.22 m, visine od 1.90 do 2.20 m. Cijelu sredinu zauzima joj oltar sa perforacijom u obliku dvostrukog križa, polumjesecom i suncem, kao iznad spomenute grobnice u crkvi (D).

3. Istraživački i konzervatorsko-restauratorski radovi

Prvi je Ćiro Truhelka istražio i dosta vjerno opisao Katakombe. Neki veći radovi u njima nisu poduzimani. Iza rata, od 1992. do 1995. Katakombe su očišćene i osvijetljene.

4. Sadašnje stanje lokaliteta

Uvidom na licu mjesta ustanovljeno je sljedeće:

- objekat Katakombe je čist i osvijetljen, pod nadzorom čuvara i ne prijete mu opasnost od devastiranja;
- okolno područje je izloženo ubrzanom propadanju usljed nedostatka redovnog održavanja i nerasčišćenih okolnih ruševina;
- okolno područje objekta je ugroženo novom, neadekvatnom gradnjom (privatna kuća uz Medvjed-kulu).

III - ZAKLJUČAK

Primjenjujući Kriterije za donošenje odluke o proglašenju dobra nacionalnim spomenikom, usvojene na IV sjednici Komisije za očuvanje nacionalnih spomenika, održanoj od 03. do 09. septembra 2002. godine, Komisija je donijela odluku kao u dispozitivu. Odluka je zasnovana na sljedećim kriterijima:

A) Vremensko određenje

B) Historijska vrijednost

C) Umjetnička i estetska vrijednost

- i. Kvalitet obrade,
- iv. Kompozicija,
- vi. Vrijednost konstrukcije.

E) Simbolička vrijednost

- ii. Sakralna vrijednost,
- iv. Vežanost za rituale ili obrede,
- v. Značaj za identitet skupine ljudi.

F) Ambijentalna vrijednost

- ii. Značenje u strukturi i slici grada,

G) Izvornost

- i. Oblik i dizajn,
- ii. Materijal i sadržaj,
- iii. Namjena i upotreba,
- v. Položaj i smještaj u prostoru,
- vi. Duh i osjećanja,

H) Jedinstvenost i reprezentativnost

- i. Jedinstven ili rijedak primjerak određenog tipa ili stila,

I) Cjelovitost (cjeline, područja, zbirke)

- i. Fizička cjelovitost (kompaktnost),
- iii. Zaokruženaost (kompaktnost),
- iv. Nenarušenost stanja.

Sastavni dio ove odluke su:

- fotodokumentacija,
- grafički prilozi.

Korištena literatura

- P. Anđelić, Jajce, U: Arheološki leksikon, tom 2, 179.-180. Sarajevo, 1988.
 Đ. Mazalić, Stari grad Jajce, Glasnik Zemaljskog muzeja, ns.sv.IV, Sarajevo, 1952., 59.-100.
 L. Thalloczy, Povijest Jajca, Zagreb, 1916.
 Č. Truhelka, Katakombe u Jajcu, GZM IV, 1892., 57.-68.
 1904. Katakombe, U: Kraljevski grad Jajce, Sarajevo, 1904., 57.-61

Nosilac istraživanja i izrade Prijedloga odluke:

*Lidija Fekeža, magistar arheologije, vanjski saradnik
 Komisije za očuvanje nacionalnih spomenika*

Učesnik u istraživanju i izradi Prijedloga odluke

*Alisa Marjanović, diplomirani inženjer arhitekture,
 vanjski saradnik Komisije za očuvanje nacionalnih spomenika*